

HOMMAGE

Krúdy Gyula

FERDINANDY GYÖRGY, író

(Fotó: Bakos Zoltán)

Kiszámoltam: pontosan hatvan éve olvastam Krúdyt először. A *Boldogult úrfikorombant*, A *vörös postakocsi*. Több mint félszáz regényéből azt a kettőt-hármat, amit annak idején, a múlt század közepén minden művelt ember elolvasott.

Hogy miről szóltak, azt, ha agyonütnek, se tudnám megmondani. De maradt utánuk valamiféle nosztalgia, valami furcsa, bujkáló fájdalom. Mint ma mondani szokás: légkör, hangulat.

Később, emigrációban más foglalkoztatott. Megtanultam, hogy az életben nincs más élmény, csak a család. Az osztály, a világ, amibe beletartozom. És nincs más tragédia, csak a döntés, hogy megmaradsz-e benne, vagy kiszakadsz, és örökre egyedül maradsz. Ez a kényszerű választás előbb-utóbb előáll a legtöbb alkotó ember életében. Sokat, nagyon sokat tud róla Krúdy Gyula is.

De hát itt most másról lenne szó. Úgy gondoltam, hogy ezúttal az író novelláiról ejtek szót. Végül is idestova fél évszázada engem is novellistának tartanak.

Csak hát, mint hamarosan kiderült, Krúdy Gyulának barátok között is legkevesebb háromezer novellája van. Egy kedves barátom azt tanácsolta, hogy az utolsók, a legeslegutolsók között keressem, amiről beszélni fogok. A Mester ötvenöt évet élt, ami prózáirónál édeskeves, még akkor is, ha már fiatalon

megírta a fontos, maradandó dolgait. Csak zárójelben: utolsó kötetét két évvel halála előtt, magánkiadásban jelentette meg.

A legeslegutolsók! Még halála évében, 1933-ban is közel félszáz karcolata jelent meg az írásaiból élő Krúdynak. Ezeknek több mint fele Szindbád-szöveg. A fennmaradók közül választottam a *Becsüljük meg a szegényembert, mert nélküle nem érne semmit a gazdagság* tanmesének is beillő történetét.

Az elbeszélés tanulsága, hogy becsüljük meg a szegény embert, mert nélküle nem érne semmit a gazdagság. Se több, se kevesebb.

Hogy miért ezt az írást választottam a háromezerből, az némi magyarázatra szorul. Talán egyszerűen azért, mert az általam ismertek között ez áll a novellához legközelebb. Még így is, a szegény ember kalandját hol karcolatnak, hol tanmesének nevezem. Mert akárcsak többi társa, ez a szöveg sem igazi novella.

A novella egyetlen történet, egyetlen esemény. „Sűrített cselekmény” – René Godenne máig érvényes meghatározása szerint. „Mi hát akkor a novella?” – tettem fel a kérdést egy háromkötetes nagy felmérés utószavában (Droz, Genf, 1989.) „A szép körülírásoknál jobban szeretem Callimaque magvas definícióját: »Nagy novella – nagy gonoszság!«” „Kemény és pontos írás. Ül, mint egy balhorog.”

Zárójelben: Callimachus, akit később átvett tőlem az egész francia irodalomtudomány, nem létezett. Én találtam ki, a gallok bosszantására Puerto Rico-i egyetememen.

Ami témánkat illeti, az igazi novellához érzésem szerint – mondom – az idézett szegény ember áll Krúdy életművében a legközelebb. De ha már itt tartunk, nehéz lenne elhallgatnom egy másik, Puerto Ricóban támadt észrevételemet. A Krúdy-novellák hosszú sora az ízekről és az illatokról beszél. Az, aki a harmadik világban élte le java életét, mint jómagam, nehezen emészti meg, hogy az evés-ivás itt minden másnál fontosabb. De hát az éhező emberiségről Krúdy idejében ki tudott!

Ami a magyar irodalmat illeti, szívesebben láttam volna háromszáz nagyobb műgonddal megírt szöveget a már említett háromezer helyett. Mindezt természetesen csak zárójelben teszem ide, hiszen tudjuk, hogy a művészt mindig legnagyobb művei jellemzik. Krúdynál sem kell sokat keresni a remekműveket. Az emlékezés impresszionista álomvilágát, a melankólia felejthetetlen gyöngyszemeit.

„Magányos jelenség a 20. század irodalmában” – kutatói egybehangzó véleménye szerint. „A modern, cselekménytelen regényforma legjellemzőbb magyar példája.”

Mi se azon tépelődjünk, modern-e még ma is? A kulcsszó itt az „eseménytelen”. A konzervatívok éppúgy nem tudnak mihez kezdeni vele, mint a forradalmárok. Már az ő idejében is így volt, és így van ez ma is.

Akiknek hozzám hasonlóan hosszú életet adnak az istenek, sokat tudnának erről a témáról beszélni. 1956 után, a párizsi avantgarde berkeiben a történet halála fogadott. Akkor, az ötvenes évek elején kellett volna betörni a világirodalomba Krúdynak. Mire azonban – a posztmodern rövid intervalluma után – elkezdjük fordítani Krúdyt, megkezdődött a visszarendezés. Ma már újra a történet, a sztori a divat. Nem Proustokat, Joyce-okat vár tőlünk a világirodalom. Ma már – én legalábbis így képezem – a hangulatot történetekbe ágyazni lenne – a jövő prózáírói számára – a feladat.

„Krúdy a holnapután írója” – mondta 1943-ban valaki. Úgy legyen! De mi ma még nem a holnaputánban, legfeljebb a holnapban vagyunk.

FÖLDESI FERENC, OSZK Kézirattár

Krúdy a könyvtárban

1924 nyarán Supka Géza üzenetét megkapva Krúdy fölkereste a Nemzeti Múzeum Széchényi Könyvtárának Kézirattárát. Minden bizonnyal nem először, és biztosan tudjuk, hogy nem utoljára járt itt, de ez az alkalom különösen emlékezetessé vált számára, néhány évvel később részletesen beszámolt róla a *Reggeli újság* lapjain.

„Én körülbelül egy hónappal később jelentkeztem az »Öreg báró«-századik születésnapjánál: mégpedig Supka Géza doktor úr figyelmeztetésére... A titkos csomag még felbontatlan volt. Felkérésemre egy kedves múzeumi tanárnő utána nézett az Öreg báró letétjének ... Más jelenlevők és »örökösök« hiányában: az ifjú tanárnővel ketten látunk neki a csomag felbontásának ... Tíz vagy tizenkét kötetnyi kézirat volt itt, amelyeket az Öreg báró talán éppen régi fakult tintával szabályosan elvagdalt nagyságú papíroslapokra írt. A diósgyőri víznyomásos papírlapok mellett helyet foglaltak olyan teleírt papírlapok is, amelyeknek egyik oldalán valami kifizetett számla nyomai voltak.”¹

Ebből az izgalmas csomagbontásból született meg a *Budapest vőlegénye* címen összeállt novella és tárcasorozat, mely Krúdyt közel egy évtizeden át foglalkoztatta. Ugyanis az „Öreg báró”, Podmaniczky Frigyes emlékiratairól volt szó, amelyet még életében letétbe helyezett a Széchényi Könyvtárban, azzal a meghagyással, hogy születése után száz évvel bontható fel. „Kedvesebb és mulatságosabb regényt régen olvastam” – mondja az író 1930-ban. Újra és újra visszatért az emlékiratokhoz, és nem csak Podmaniczky kéziratát, hanem a maga Podmaniczky-szövegeit is mindig regényként emlegette, ha éppen aktuális munkáiról nyilatkozott.

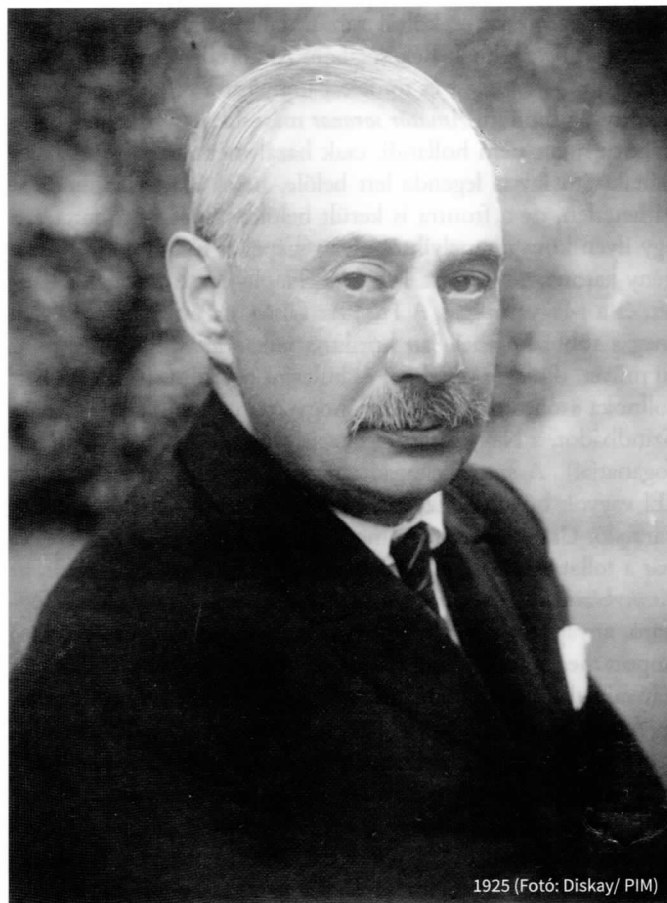
Talán ugyanez a kézirat foglalkoztatta még 1931 nyarán is. A Széchényi Könyvtárban őrzött hagyatéka lapjai között egy rendkívüli kutatási engedély is fennmaradt, Gulyás Pál aláírásával. A jeles bibliográfus „az igazgató nevében” engedélyezi, hogy Krúdy a nyári hónapokban, a zárva tartás alatt is látogathassa a gyűjteményt. Sajnos a hagyatéka semmi további utalást nem tartalmaz az író és a könyvtár kapcsolatára, sem egyéb forrásból nem ismerünk egyéb részleteket. Pedig roppant érdekes volna tudni, hogyan történt, mert feltehetően megtörtént, Óbuda

két emblematikus alakjának találkozása. Ugyanis 1927 őszétől Halász Gábor is a könyvtár hivatalnoki karához tartozott, és éppen a Kézirattárba beosztva. Vajon az ifjú tisztviselő a sikeres írónak kijáró köteles tisztelettel fogadta Krúdyt? És a nagy író egyáltalán ismerhette-e a fiatal literátor nevét, aki ezekben az években alapozta meg kritikus hírért? Világok választották el őket egymástól, egy érdekes egybeesés mégis pontosan jelzi mindkettejük irodalmi érzékét és történeti érzékenységét; Halász majd egy jó évtizeddel később ugyanazzal az izgatottsággal vetette rá magát Justh Zsigmond frissen bekerült naplójára, mint egykor Krúdy Podmaniczkyéra, és ugyancsak „legjobb regényként” olvasta a szöveget, sőt a saját kompetenciájának körében maradván ő is hozzányúlt a kézirathoz, és némiképp szerkesztett szövegét a közönség elé bocsátotta.

Egyfajta találkozás egészen bizonyosan létrejött közöttük. 1934-ben özv. Krúdy Gyuláné eladta a Széchényi Könyvtárnak az író hagyatékát. Ha a '34-es vételt regisztráló naplókat, az egyes tételek katalóguscéduláit föllapozzuk, kivétel nélkül Halász Gábor összetéveszthetetlen betűire és duktusára találunk. Ő dolgozta föl Krúdy kézirateit.

Az Országos Széchényi Könyvtár Fond 239. jelzet alatt őrzi Krúdy hagyatékát. 1934-ben még nem képeztek fondot a kéziratokból, az özvegytől bekerült köteteket, döntően regény- és novella-kéziratok, vázlatok, töredékek, a magyar nyelvű újkori kötetes kéziratok csoportjában helyezték el. Levelek, személyes iratok és a Krúdy Zsuzsától származó egyéb dokumentumok képezik magát a fondot. Utóbbiak főképp az életmű utóéletéhez, feldolgozásaihoz szolgálnak értékes információkkal. A kutatók teljes áttekintést nyerhetnek az összes Krúdy-dokumentumról a Kézirattár elektronikus katalógusában (www.arcanum.hu/oszk).

¹ Idézi Krúdy Zsuzsa, lt 1970, 673.

1925 (Fotó: Diskay/ PIM)